

8. Schroeter S. Die Sprache der DDR im Spiegel der Literatur. Walter de Gruyter : Berlin. New York 1994. 242 s.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-21>

**LINGUISTIC PARAMETERS OF THE ACTUALIZATION
OF THE CATEGORY OF OPPOSITION IN MODERN ENGLISH
LITERARY DISCOURSE**

**ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ
ПРОТИЛЕЖНОСТІ В СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ
АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ**

Zakrenytska L. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Assosiate professor,
Assosiate Professor at the Department
of Foreign Languages,
Khmelnysky Humanitarian
Pedagogical Academy
Khmelnysky, Ukraine*

Закреницька Л. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницька гуманітарно
педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Handabura O. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Assosiate professor,
Assosiate Professor at the Department
of Foreign Languages,
Khmelnysky Humanitarian
Pedagogical Academy
Khmelnysky, Ukraine*

Гандабура О. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницька гуманітарно
педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Одним із напрямів сучасної лінгвістики є дослідження складних семантичних категорій, серед яких центральною є категорія протилежності. Окрім лексико-граматичного аспекту, в сучасному англomовному художньому дискурсі ця категорія функціонує як фундаментальний механізм, що організовує художню реальність, втілює авторські концепти та скеровує читачку інтерпретацію.

Аналізувати протилежність можна на рівні слова, словосполучення, пропозиції, надфразової єдності тощо. На лексичному рівні відношення протилежності актуалізуються за допомогою мовної універсалії – антонімії. Загальномовні антоніми є парами слів, відношення

протилежності між якими зрозумілі й поза контекстом (наприклад, будувати – руйнувати), тоді як контекстуальні (авторські) опозити є потенційно антонімічними одиницями, що набувають контрастності лише у спеціально організованому контексті як результат індивідуального творення. У художньому дискурсі контекстуальні антоніми виконують низку важливих функцій: вони створюють різке й несподіване зіткнення реалій, забезпечують яскраві зіставлення та сприяють увиразненню авторської думки.

Вчені виокремлюють антонімію як різновид контрасту і зазначають, що саме антоніми є основними маркерами цієї категорії. Особливого значення у створенні контрасту набувають асоціативні антоніми, які виникають внаслідок ситуативно обумовленого залучення периферійних компонентів семантики до формування відношень протилежності. Асоціативна або okazionalna антонімія трактується як результат смислового притягнення за принципом протилежності слів, що використовуються мовцем у новому значенні, яке не збігається із загальновідомим [3, с. 11]. Для пояснення контекстуального протиставлення таких одиниць залучають асоціативні зв'язки, фонову та екстралінгвістичну інформацію.

В художньому дискурсі лексичні опозити активно використовують для “створення смислової напруги, акцентування ідейних протиставлень та розкриття внутрішніх психологічних станів головних героїв” [4].

Найменшою смисловою одиницею протиставлення та маркером потенціалу контрастних зв'язків в художньому прозовому тексті вважають контрастему. Процедура аналізу контрастем, що визначає її структурно-семантичну основу, включає такі етапи: а) виокремлення її смислових компонентів; б) визначення контрастних ознак; в) встановлення контрастних зв'язків; г) фіксація узагальненого компонента (інваріанта) контрастем та її диференційних компонентів.

У романі «Ліла» Мерілін Робінсон майстерно використовує різноманітні способи вираження категорії протилежності. Зокрема, ми простежуємо регулярне використання антонімічних пар із виразними семантичними протиставленнями: “*He was a big, silvery old man, and he took each one of those little babies in his arms as gently as could be*” [5, с. 155].

Формальними маркерами антонімічних відношень між англомовними однокореневими лексичними одиницями виступають заперечні префікси та суфікси, що експлікують протилежну семантику контрастивів на морфемному рівні: *unhappy, immortal, disloyal, unfaithful, unreachable, unbaptized, helpless, useless, endless, harmless*. Такий тип

дериваційного контрасту є досить поширеним у досліджуваному художньому творі.

Слід зауважити, що контекстуальна антонімія є досить поширеним явищем в аналізованому художньому тексті. Для ілюстрації розглянемо такий приклад.

“Now and then there were noises, some small thing happened and disappeared, no one would ever know what it was” [5, с. 20].

У цьому реченні категорія протилежності актуалізується через дискурсивні та семантичні параметри:

– Опозиція “буття ↔ небуття”: пара дієслів “*happened*” (трапилося) та “*disappeared*” (зникло) утворює контекстуальну антонімію, яка виражає динаміку появи явища та його миттєву елімінацію.

– Гносеологічний контраст “подія ↔ незнання”: протиставлення між фактом об’єктивної реальності (“*some small thing happened*”) та неможливістю її пізнання суб’єктом (“*no one would ever know*”).

“Things got worse, and pretty soon he was cross as a snake. Arthur and his boys took off, thinking they could do better on their own” [5, с. 90].

Аналіз наведеного уривку свідчить, що категорія протилежності виступає інструментом оцінної характеристики та моделювання сюжетного конфлікту:

– Градуальна антонімія (worse ↔ better): Це репрезентативний приклад лексичної антонімії на рівні вищого ступеня порівняння прикметників. Опозиція “*got worse*” (стало гірше) та “*do better*” (впоратися краще) позначає два протилежних вектори розвитку ситуації: деградацію стосунків та прагнення до покращення умов життя.

– Опозиція “єдність ↔ відокремленість”: контекстуальний контраст між спільною діяльністю, що призводить до негативного результату (“*things got worse*”), та інтенцією діяти автономно (“*on their own*”) акцентує увагу на соціальній роз’єднаності персонажів та їхній неспроможності до консолідації.

На основі антонімів побудовані такі стилістичні фігури, як антитеза, амфітеза, діатеза, акротеза та антифразис [1]. Ключовою серед них є антитеза – мовний зворот, що характеризується симетричною будовою і підкресленим зіставленням протилежних понять, явищ або образів для посилення враження. В основі антитези лежить антонімічна пара (загальнономовна або контекстуальна), що дозволяє авторові створити виразний та об’ємний образ.

Як лексико-синтаксична модель, антитеза підсилює повідомлення та виконує важливі стилістичні функції, будучи невід’ємною частиною інформаційного змісту тексту. П. С. Дудик описує антитезу як вислів, у

якому протиставляються думки, риси характеру або поведінка особи з метою акцентування уваги на мовленому [2, с. 165].

У лінгвістиці виділяють два види антитези: проста та складна. Перший вид антитези ґрунтується на мовних антонімах у межах одного речення. Компоненти часто представлені однією частиною мови та є однорідними членами речення [27, с. 67], наприклад, “*A letter makes ordinary things seem important*” [5, с. 127]. Тут опозиція побудована на антонімічній парі *ordinary* (звичайний) – *important* (важливий), що підкреслює зміну сприйняття реальності під впливом листа.

Складна антитеза є системою протиставлень або рядом односпрямованих антонімічних пар, що поєднуються з іншими стилістичними засобами. Складну антитезу (синтез оксиморона та порівняння) ми простежуємо на такому прикладі: “*Your dear weariness and ugliness as beautiful as light!*” [5, с. 228]. Тут антитезні пари *weariness/ugliness* протиставляються *beautiful/light*. Автор зіставляє категорії, які зазвичай сприймаються як взаємовиключні.

Іншим прикладом складної антитези є логіко-граматична: “*...It’s not the Mississippi, but it never begins and it never ends*” [5, с. 70]. В її основі лежить бінарна опозиція *begins – ends*, поєднання паралелізму із подвійним запереченням (*never... and never*), що підсилює ефект нескінченності.

Отже, категорія протилежності в художньому дискурсі реалізується як ієрархічна система, де лексичний рівень (антоніми) слугує фундаментом для розгортання складних синтаксичних моделей – простої та складної антитези. Особливістю твору є використання контекстуальної антонімії для передачі внутрішніх суперечностей героїні. Таким чином, контраст у романі «Ліла» виступає важливим інструментом організації художньої реальності М. Робінсон.

Література:

1. Гриня Н. О. Лінгвопрагматичні особливості контрасту в англійськомовному художньому прозовому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2016. 20 с.
2. Дудик П. С. Стилістика укр. мови : навч посібник. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2005. 353 с.
3. Мовчан Д. В. Семантичний та функціонально-прагматичний аспекти антонімії іменників сучасної німецької мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2012. 20 с.
4. Юлдашева Л. Антоніми як основні маркери контрасту. *Актуальні проблеми лінгвістики. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2025. Вип. 2 (105). С. 272–280.

5. Robinson M. *Lila: a novel*. New York : Farrar, Straus and Giroux, 2014. 272 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-22>

PATHWAYS TO MARKING FUTURITY IN ENGLISH

ШЛЯХИ ПОЗНАЧЕННЯ ФУТУРАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Zinchenko H. Ye.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Phonetics
and Practice of the English Language,
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Зінченко Г. Є.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри фонетики
і практики англійської мови,
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

The conceptual notion of locating actions or states in time seems to be relevant to any human (= natural) language and presupposes an inventory of linguistic means to mark this location. These include lexicon units for expressing time location and measurement, i.e. time adverbials *tomorrow, later, usually*; lexically composite structures with time clauses, e.g. *a week after she called*; and a set of grammaticalised expressions represented by tense forms specific to a certain language. The exponents that signal the time when a predicated event takes place are referred to as tense markers [4, pp. 7–10; 6, p. 591]. Traditional grammars associate the category of tense with the verb, while some more recent interpretations assign tense to the whole sentence or, logically, the whole proposition. Still, regarding tense as a verb category remains topical, with new supporting arguments revealed [4, p. 12].

Situations are normally encoded by a predicate and located by tense in relation to some other event or time, e.g. a moment of speech. This relativity allows to identify tense as a deictic category with at least three potential relative orderings. One event may be past, simultaneous, or subsequent to another event, and this is marked by specific tense affixes of the verb or auxiliaries. Tense can be seen as a relation between time points or time spans or, alternatively, as a relation between two events or situations. The latter view somewhat blurs the temporal reference, making the event duration less relevant [6, pp. 591–596].